

«فره‌یختگان» آمار تابستان ۳ سال اخیر را بررسی می‌کند، پیام این روند کاهشی چیست؟

کاهش ۷۵ درصدی تماشای سریال تلویزیون از تلویزیون

مصطفی قاسمیان خبرنگار

قالب سریال همواره یکی از جذاب‌ترین، پربیننده‌ترین و طبعاً مهم‌ترین قالب‌های برنامه‌سازی تلویزیونی در جهان بوده و هست. در میان برنامه‌های سازمان صداوسیما نیز این قالب همیشه جایگاه ویژه‌ای داشته و عملاً هرگاه سریال‌های خوبی روی آنتن بوده، شمای کلی تلویزیون نیز موفقیت‌آمیز جلوه کرده‌است. در حالی که در یک دهه اخیر نظرات منفی نسبت به مجموعه‌های تلویزیونی رسانه ملی بیش از گذشته به نظر می‌رسد اما گاه‌گاهی هم برای این نظرات وجود ندارد. در ماه‌های اخیر نظرسنجی‌های مرکز تحقیقات سازمان صداوسیما با نظم و شفافیت کمتری منتشر شده و آماری رسمی از بسیاری از سریال‌های پخش شده، در دسترس عموم قرار ندارد. اگرچه گاه‌گاهی آرقام غیررسمی از نتایج منتشر شده نظرسنجی‌ها درباره‌ی سریال‌های سیمای چاره‌ای اما به‌نظر می‌رسد برای دریافت نظر عمومی درباره‌ی سریال‌های سیمای چاره‌ای جز تکیه به آمارهای پلنفرم تلویزیون که آرشین خوبی از سریال‌های تلویزیون را داراست وجود ندارد. در این گزارش آمار میزان بازدید سریال‌های تلویزیون در تابستان ۱۴۰۲ به صورت خلاصه (بدون احتساب خلاصه قسمت‌ها، پشت صحنه و تیزر) آمده‌است و برای معنادارتر شدن ارقام، مقایسه‌ای نیز با بازدید سریال‌های تابستان ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲ تلویزیون به آن ضمیمه شده‌است.

«عشق کوفی» و «بازپرس» صدرنشینان تابستان ۱۴۰۱

تابستان ۱۴۰۲ در حالی پایان یافت که هشت سریال جدید ایرانی به‌طور کامل یا به‌اندازه‌ای قابل توجه در این فصل روی آنتن شبکه‌های یک، دو و سه سیمای رفت. در این فصل سریال «عشق کوفی» با میانگین هر قسمت ۱۲۳ هزار بازدید صدرنشین سریال‌های سیمای دو و «بازپرس» با میانگین ۱۳۱ هزار بازدید و «باختلافی اندک»، جایگاه دوم را کسب کرد. البته طبق نتیجه نظرسنجی منتشر شده مرکز تحقیقات، «بازپرس» در جایگاهی بالاتر از «عشق کوفی» قرار گرفت. در آمار تلویزیون پس از این دو اثر، «نیکان» با میانگین ۸۳ هزار بازدید، «سورن» با میانگین ۶۹ هزار بازدید و «عاشورا» با میانگین ۴۲ هزار بازدید در رتبه‌های سوم تا پنجم قرار گرفتند. «رحیل»، «هم‌گیری» و «جرس» نیز جذب کمتر از ۳۰ هزار بازدید به ازای هر قسمت آمارهایی بسیار ضعیف به جا گذاشتند. با مجموع حدود ۱۱ میلیون بازدید برای ۱۵۷ قسمت پخش شده از این سریال‌ها میانگین ۷۰ هزار بازدید برای هر قسمت از سریال‌های جدید ایرانی تلویزیون در تابستان ۱۴۰۲ ثبت شد. نکته قابل توجه آن که این رقم از میانگین ثبت شده در مدت زمان مشابه سال گذشته به شکل قابل توجهی کمتر است.

سریال‌های بالای ۱۰۰ هزار بازدید، کم شد

تابستان سال گذشته، ۹ سریال از شبکه‌های اصلی تلویزیون پخش شدند که با آمار مجموع ۲۲ میلیون بازدید، میانگین هر قسمت ۱۳۲ هزار بازدید را ثبت کردند. رقمی

که حدود ۴۶ درصد بیشتر از میزان بازدید سریال‌های تابستان امسال است. در این سال، «برف بی‌صدا می‌بارد» و «مستوران» با میانگین هر قسمت ۳۶۱ هزار و ۱۶۰ هزار بازدید در رتبه اول و دوم بازدید سریال‌های تلویزیون قرار گرفتند. در تابستان ۱۴۰۰ نیز مجموعه «گاندو» با ثبت میانگین هر قسمت یک میلیون و ۸۱۰ هزار بازدید، در رتبه اول قرار گرفت و پس از آن «دودکش ۲» با ثبت ۳۱۴ هزار بازدید میانگین، «افرا» با ثبت ۱۸۸ هزار بازدید میانگین و «کلبه‌ای در مه» با ثبت ۱۰۸ هزار بازدید میانگین در رتبه‌های دوم تا چهارم قرار گرفتند. یعنی دو سال پیش، چهار سریال تابستانی تلویزیون از مرز میانگین ۱۰۰ هزار بازدید برای هر قسمت عبور کردند اما این رقم برای سال بعد از آن، به دو سریال کاهش یافت.

کاهش معنادار همه‌ساله

میزان بازدید از سریال‌های تابستانی از سال گذشته نسبت به امسال، در حالی ۴۶ درصدی کاهش را تجربه کرده که این کاهش برای سال قبل از آن، بسیار بیشتر است و ظاهر آن نظر مخاطبان، وضعیت سریال‌ها در سال ۱۴۰۰ از ۱۴۰۱ هم خیلی بهتر بوده. به شکلی عجیب، میزان بازدید از سریال‌های ایرانی جدید شبکه‌های اصلی در تابستان ۱۴۰۰ با ثبت میانگین کلی هر قسمت ۲۳۷ هزار بازدید، از دو برابر بازدید سریال‌های تابستانی ۱۴۰۱ هم بیشتر است؛ دقیقاً ۱۳۲ درصد بیشتر. مجموعه این ارقام نشان می‌دهد محبوبیت سریال‌های تابستانی تلویزیون طی سه سال متوالی همواره در حال کاهش معناداری بوده‌است.

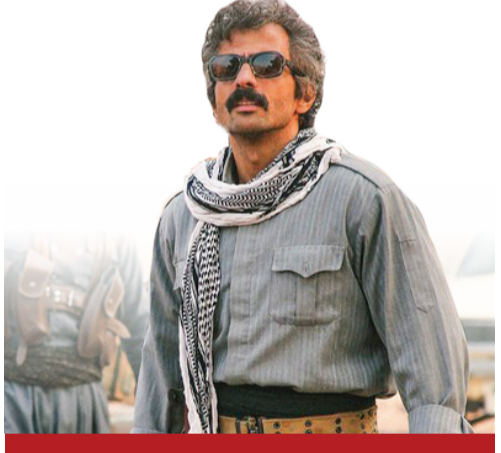
یک نکته مهم آماری

نکته مهم و ضروری در این مقایسه آن که ممکن است گفته شود آن دسته از سریال‌های سیمای دو برای دو سال در پلنفرم تلویزیون در دسترس قرار داشته و دیده شده‌اند در تمام این دو سال در حال جذب مخاطب و افزایش میزان بازدید بوده‌اند بنابراین مقایسه آمار سریال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ با ۱۳۲ درصد نیست. به عبارت دیگر، آمار هر سریال را باید با فاصله مشخصی از پایان آن بررسی کرد. در پاسخ باید گفت که کاهش آمار بازدید سریال‌ها در هر سال نسبت به سال قبل، آنگذر چشمگیر است که این میزان تفاوت در آن دیده نمی‌شود. به‌طور مثال، طبق آمار رسمی که بلاگ تلویزیون از سریال «راز ناتمام» چند روز پس از پایان پخش این اثر در تابستان ۱۴۰۱ منتشر کرد، این سریال (با احتساب خلاصه قسمت‌ها، پشت صحنه و تیزر) یک میلیون و ۱۱۸ هزار بازدید گرفت اما این آمار پس از یک سال به یک میلیون و ۲۵۹ هزار بازدید رسید، یعنی حدود ۱۲ درصد رشد داشت. همچنین سریال «مستوران» نیز سه میلیون و ۹۹۷ هزار بازدید داشت که بعد از یک سال، به چهار میلیون و ۴۵۹ هزار بازدید رسید که این سریال نیز بعد از یک سال، ۱۱ بار درصد رشد آمار بازدید مواجه شده‌است. این در حالی است که میانگین بازدید سریال‌های ۱۴۰۱ حدود ۴۶ درصد از میانگین بازدید سریال‌های ۱۴۰۲ بیشتر است و این رقم، ۱۱۱ الی ۱۲ درصد افزایش طبیعی آمارها، اختلاف قابل توجهی دارد. روشن است که آمار سریال‌های تابستانی تلویزیون طی این سه سال با کاهش محسوس مواجه بوده‌است.

سریال‌های تابستان ۱۴۰۰				
ردیف	نام سریال	تعداد قسمت	بازدید کل	بازدید میانگین
۱	گاندو ۲	۳۷	۳۹,۹۹۴,۳۸۴	۱,۰۸۰,۹۲۹
۲	دودکش ۲	۲۹	۹,۱۰۵,۶۶۰	۳۱۳,۹۸۸
۳	افرا	۳۸	۷,۱۲۶,۸۹۹	۱۸۷,۵۵۰
۴	کلبه‌ای در مه	۳۴	۳,۶۶۹,۰۳۶	۱۰۷,۹۱۳
۵	هم سایه	۳۴	۲,۲۶۶,۲۵۹	۶۶,۶۵۵
۶	زندگی زیباست	۳۹	۲,۱۳۸,۵۷۹	۵۴,۸۳۵
۷	در کنار پروانه‌ها	۳۱	۱,۲۵۵,۸۱۲	۴۰,۵۱۰
۸	زن زندگی مرد زندگی	۲۶	۶۹۱,۷۶۴	۲۶,۶۰۶
۹	فرشتگان بی‌بال	۱۲	۱۱۰,۴۲۰	۹,۲۰۲
مجموع		۲۸۰	۶۶,۳۵۸,۸۱۳	۲۳۶,۹۹۶

سریال‌های تابستان ۱۴۰۱				
ردیف	نام سریال	تعداد قسمت	بازدید کل	بازدید میانگین
۱	برف بی‌صدا می‌بارد	۳۲	۱۱,۵۵۷,۴۰۸	۳۶۱,۱۶۹
۲	مستوران	۲۶	۴,۱۶۳,۶۹۲	۱۶۰,۱۴۲
۳	بی‌نشان	۳۴	۲,۷۸۳,۹۲۰	۸۱,۸۸۰
۴	تازه‌وارد	۱۱	۶۱۵,۹۷۸	۵۵,۹۹۸
۵	راز ناتمام	۲۴	۱,۱۸۰,۳۴۴	۴۹,۱۸۱
۶	وضعیت زرد ۲	۲۸	۷۷۱,۷۳۶	۲۷,۵۶۲
۷	داستان یک شهر ۳	۳۰	۷۸۹,۶۵۲	۲۶,۳۲۲
۸	ماه‌چراغ	۲۰	۲۲۵,۹۹۸	۱۱,۳۰۰
۹	چسب زخم	۱۲	۹۳,۱۳۰	۷,۷۶۱
مجموع		۲۱۷	۲۲,۱۸۱,۸۵۸	۱۰۲,۲۲۱

سریال‌های تابستان ۱۴۰۲				
ردیف	نام سریال	تعداد قسمت	بازدید کل	بازدید میانگین
۱	عشق کوفی	۱۵	۱,۸۲۷,۷۶۰	۱۲۳,۱۸۴
۲	بازپرس	۳۴	۴,۱۱۲,۰۶۲	۱۲۰,۹۴۳
۳	نیکان	۳۰	۲,۴۹۹,۲۱۰	۸۳,۳۰۷
۴	سورن	۱۸	۱,۲۴۶,۲۱۳	۶۹,۲۳۴
۵	عاشورا	۷	۲۹۹,۵۵۳	۴۲,۷۹۳
۶	رحیل	۲۲	۶۴۰,۳۷۶	۲۹,۱۰۸
۷	هم‌گیری	۱۹	۳۵۲,۲۶۰	۱۸,۵۴۰
۸	جرس	۱۲	۵۷,۶۸۴	۴,۸۰۷
مجموع		۱۵۷	۱۱,۰۵۵,۱۱۸	۷۰,۴۱۵

نگاهی به چند نمونه مشهور از کشف استعداد سینمایی در تلویزیون

راه ورسم فیلمساز ساختن

یکی از عمده‌ترین انتقادهایی که می‌توان به رویه سریال‌سازی تلویزیون در سال‌های اخیر وارد کرد و البته صرفاً مربوط به دوره مدیر فعلی سازمان مربوط نمی‌شود، بحث کیفیت بصری سریال‌هاست. سریال‌های تلویزیون دارای یک امضای بصری منفی هستند و یا دیدن چند ثانیه از هر کدام شان بدون اسم و عنوان، می‌توان فهمید که محصول تلویزیون در سال‌های اخیر بوده‌اند. نه تنها میزانسن‌ها و دکوپاژها به شدت غیراصولی هستند، بلکه رنگ و نور هم خیلی ضعیف و بی‌کیفیت

حسن فتحی، کارگردان سریال مشهور «شهرزاد» در اواسط دهه ۷۰ از جمله کارگردان‌هایی بود که کارش را از همین تلویزیون و با چند تله‌تئاتر موفق برای شبکه دو سیمای آماده کرد. این کارگردان سینما و تلویزیون پیش از ساخت سریال‌های موفق همچون «پهلوانان نمی‌میزند»، «شب‌دهم»، «مدار صفر درجه» و «روشن‌تر از خاموشی» در شبکه دو سیمای تله‌تئاتر‌هایی همچون «ملکه‌های فرانسه»، «عمای یک قتل»، «سوختفاهم» و همچنین تله‌تئاتر «تله‌موش» را کارگردانی کرده بود. تبحر این روزهای حسن فتحی در تصویرکردن قصه‌هایی که در بستر تاریخی روایت می‌شوند، بی‌ارتباط با مضمون او در فضای تلویزیون نیست. تمرینی برای دست‌یافتن به میزانسنی‌کی که حالا او را در طراحی فضای سریال‌هایش کمک می‌کند؛ طراحی از مسیر حرکت بازیگران تا چگونگی قطع و وصل شدن نورها و بازی بازیگران و حتی مواردی مثل گریم و چیدمان دکور.

داود میرباقری

یکی از شاخص‌ترین آثار مذهبی ایران، مجموعه تلویزیونی امام علی (ع) ساخته داود میرباقری است که هنوز پس از گذشت نزدیک به دو دهه از ساخت آن همچنان با طراوت جلوه می‌کند. این مجموعه در اوایل دهه ۷۰ با بودجه‌ای در حدود ۲۷ میلیون تومان به عنوان یک تله‌تئاتر مقابل دوربین رفت و بعدها به دلیل اهمیت ساخت سریال در حوزه تاریخ و البته نظر مدیران وقت تلویزیون، این مجموعه در طول مدت ساخت بیش از ۱۰ بار دچار اصلاح برآورد شد و در نهایت به عنوان یکی از پروژه‌های برتر و پرهزینه و سنگین تولید شد. داود میرباقری برای تلویزیون سریال‌های موفق تاریخی دیگری همچون «معصومیت از دست‌رفته» و «مختارنامه» را کارگردانی کرد. او سریال «مسلمان فارسی» که مهم‌ترین سرمایه‌های این روزهای تلویزیون در سریال‌سازی است را جلوی دوربین برد.

عناصر محتوایی توجه شده و کمتر سراغ نقد مسائل فنی رفته‌اند؛ حال آنکه بخش قابل توجهی از مشکلات ساختاری صداوسیما به همین افول در کیفیت فنی کارها برمی‌گردد. روزگاری بود که نام‌های آتیه‌دار و چهره‌های خلاق وارد تلویزیون می‌شدند و سریال می‌ساختند، اما حالا رویه‌ای در این سازمان ایجاد شده که نظارت کیفی بر کارها را به حداقل رسانده و نمی‌توان امیدوار بود که مثلاً ۱۰ سال بعد در میدان‌های جدی سینمایی، نام‌هایی را ببینیم که امروز در تلویزیون مشغول کار هستند.

اصغر فرهادی

اصغر فرهادی از مشهورترین کارگردانان ایرانی است که سعی دارد تصویر مستقلی از خودش نشان دهد و به همین دلیل هوادارانش به‌طور مطلق سابقه کارهای تلویزیونی‌اش را از صحنه ویکی‌پدیای فارسی او حذف کرده‌اند. با این حال فرهادی کارش در تلویزیون را سال ۱۳۷۵ با آیت‌نویسی برای جنگ شبانه‌ای به اسم «شب بخیر تهران» آغاز کرد و بلافاصله به جنگ دیگری با نام «مثل زندگی» پیوست. همان سال به‌روز بقایی سریالی به نام «ماه مهبران» ساخت که در سال پس از آن هم پخش شد و اصغر فرهادی نویسنده‌اش بود. پس از آن نویسندگی سریال‌های «روزگار جوانی» و «پزشکان» را انجام داد و در مجموعه‌های «چشم به راه» و «فح و فح» هم کارگردانی کرد و هم نویسنده‌اش بود. «داستان یک شهر» اثر دیگری از اصغر فرهادی بود.

امیرالله احمدجو

نمایش‌های لانگ‌شات از بیابان‌های مرکزی ایران، قهرمان‌ها و قصه‌ای که مردم هنوز دوستش دارند، یک وسترن تمام عیار ایرانی با تفنگ و اسب و دونل هایش و با همان موسیقی‌ای که روی این سریال نشست و نام «روزی روزگاری» را در خاطره‌ها تا همیشه باقی‌نگه خواهد داشت. روزی روزگاری، «تفنگ سرپر» و «پشت کوه‌های بلند» سه سریال تلویزیونی‌اند که با نویسندگی و کارگردانی امیرالله احمدجو در سه دوره مدیریتی سازمان صداوسیما ساخته شده‌اند. موفقیت یا عدم موفقیت هر کدام از این سریال‌ها دلایل خاصی دارد و بررسی‌های زمانه خودشان را می‌طلبند، اما به جرات می‌توان گفت که سریال روزی روزگاری، به‌تنهایی یک مکتب در فیلمسازی ایران به حساب می‌آید و «تفنگ سرپر» هم همان نمک و همان حال و هوای خلاقانه را دارد.